

Infokomm pótZH megoldások v1.10

//Norbi

2009. január 9.

Ezt a doksit óvatosan használd. Egy halandó hallgató írta, akinek még Szuper Tehén Ereje sincs. Ennek megfelelően *semmilyen garanciát sem vállalok*.

1. feladat

Egy szinuszos jelet szolgáltató függvénygenerátor jelét hangszóróra vezetjük. Az így előállított, éppen hallható 10 kHz frekvenciájú hang hangnyomásszintje 10 dB. A generátor frekvenciáját 1 kHz-re csökkentve, a mért hangnyomásszint 30 dB lesz, tovább csökkentve 100 Hz-re a hangnyomásszint 0 dB lesz (az előállított jel amplitúdója közben nem változott!).

- Mekkora a 10 kHz-es hang hangossága *phon*-ban?
- Mekkora az 1 kHz-es hang hangossága *phon*-ban?
- Mekkora a 100 Hz-es hang hangossága *phon*-ban?
- Mivel magyarázza, hogy a mért hangnyomásszintek eltérőek, holott mind a három esetben azonos a generátor jelének amplitúdója?

Megoldás

- Az éppen hallható hang 0 phon minden frekvencián (definíció).
- A hangnyomásszint és a phon skála 1 kHz-en azonos tehát 30 dB 1 kHz-en pontosan 30 phon.
- A fülünk 1 és 4 kHz között a legérzékenyebb, 1 kHz alatt az érzékenysége csökken. Mivel az 1 kHz 0 dB épphogy hallható, ezért 100 Hz-en a 0 dB hangosságú hangot egyszerűen nem halljuk.
- A hangszórók átvitele a legritkább (inkább legdrágább) esetben lineáris. Általában nyugodt szívvel mondhatjuk, hogy egy hangszóró ugyanolyan amplitúdójú, de más frekvenciájú bemenő jelre más hangnyomást produkál. A hang előállításának megvannak a korlátai, ezért változnak a hangnyomásszintek.

2. feladat

Van olyan TV készülék, amelyet a DVD lejátszóval három vezetékpár – Y , Cb , Cr feliratú – köt össze. Tegyük fel, hogy $Cb = B - Y$ és $Cr = R - Y$ (a valóságban e relációkban az arányossági tényező nem 1)!

- Milyen színű lesz a mennyezőről készült felvételen a menyasszony hófehér ruhája, ha a Cb és a Cr kábeleket felcseréljük?
- Melyek azok a színélmények, amelyek e cserére érzéketlenek?
- A csere következtében hogyan változik a képernyő keltette világosságérzet, ha eredetileg minden pixelre $Cb = +0,7$, és $Cr = -0,3$ értékű volt?
- Milyen színérzetet kelthet az a képernyő, aminek minden pixele $Cb = +0,7$, $Cr = -0,3$ és $Y = 0,3$?
- A csere következtében hogyan változik az eredetileg paprikavörös képernyő keltette színérzet?

Megoldás

- A fehér marad fehér, hiszen ugyanannyi benne a vörös, mint a kék, tehát $Cb = Cr$.
- Azok a színek nem változnak, amelyekre igaz, hogy $Cb = Cr$. Ezek ilyen zöldek (ahol Cr és Cb kicsik), és bíbor színűek (ahol Cr és Cb is nagy), továbbá ilyen persze a fehér, és ezek fényes vagy kevésbé fényes változatai (tehát a szürke és a fekete sem változik).
- A világosságérzetet az Y feliratú kábel hordozza, a színekülönbségi jelek felcserélésével a világosságérzet nem változik.
- Lássuk, $B = Cb + Y = 0,7 + 0,3 = 1$, $R = Cr + Y = 0,3 + 0,3 = 0,6$ és $G = G = (0,3 \cdot R + 0,11 \cdot B - Y) / 0,59 = 0,32$. Ez ilyen lilás, lásd 1. ábra.
- A paprikavörös az mondjuk csak vörös, tehát $R = 1$, $G = 0$ és $B = 0$. Ebből $Y = 0,3$, $Cr = 0,7$ és $Cb = -0,3$. Jéé, ha megcseréljük az előző feladat színét kapjuk vissza.

1. ábra. Ilyen színű

3. feladat

A szimmetrikus kábelek érpárainak jellezgetes paraméterei: $R = 50 \text{ ohm/km}$, $L = 1 \text{ mH/km}$, $C = 50 \text{ nF/km}$. AZ üzemi frekvenciasáv $50 \dots 500 \text{ kHz}$.

- Határozza meg, mekkora a kábel hullámellenállása és csillapítástényezője 50 kHz -en!
- Becsülje meg, hogy mekkora a kábel hullámellenállása és csillapítástényezője 500 kHz -en (hányszor nagyobb – kb. azonos – hányszor kisebb, mint 50 kHz -en)!
- Ha a kábelerek távolságát növelnők, akkor L növekedne, C pedig csökkenne. Hogyan változna meg a kábel hullámellenállása és csillapítástényezője? Előnyös lenne-e ez a változás, vagy sem?
- Milyen hátrányos következményei lehetnek annak, ha az összetartozó erek távol vannak egymástól?

Megoldás

- a) Hullámellenállás:

$$Z_0 = \sqrt{\frac{R + j2\pi fL}{j2\pi fC}} = 141,866 - 11,219j,$$

csillapítástényező:

$$\alpha = \Re\{\sqrt{(R + j2\pi f \cdot L) \cdot (j2\pi fC)}\} = 0,176.$$

- b) A hullámellenállás valós része várhatóan nem (alig) változik, a képzetes része csökken (ha kiszámolod kb. a tizedére). A csillapítástényező alig változik. Ha figyelmebe vesszük a skinhatást (hiszen egy átlagos vezeték törésponti frekvenciája $200\text{--}400 \text{ kHz}$ között van), akkor α a $\sqrt{2}$ -szeresére nő, hiszen

$$\alpha = \alpha_0 \cdot \sqrt{\frac{f}{f_0}},$$

és $f_0 = 250 \text{ kHz}$ ebben a feladatban eléggé kényelmes választás.

- A hullámellenállás kb. a kétszeresére nőne, míg a csillapítás a felére csökkenne. Ez látszólag a barátunk, hiszen messzebbre elvihető a jel, de nem, mert
- induktív zavarok nagyon nagyon könnyen beleszóllhatnának a jelbe, hiszen egy jó nagy karikát csinálnánk.

4. feladat

Egy modulált jel időfüggvénye:

$$x(t) = 3A \cdot \cos(2\pi f_0 t) - A \cdot \sin(2\pi f_1 t) \cdot \sin(2\pi f_0 t),$$

ahol tudjuk, hogy $f_1 \ll f_0$.

- Az $x(\cdot)$ jelet egy burkoló demodulátorra vezetjük. Határozza meg a demodulátor kimenő jelét, rajzolja fel léptékhelyesen a jel időfüggvényét!
- Az $x(\cdot)$ jelet egy szorzó demodulátorra vezetjük, a demoduláló vivő $v(t) = 2 \cdot \cos(2\pi f_0 t)$. Határozza meg a demodulátor kimenő jelét, rajzolja fel léptékhelyesen a jel időfüggvényét!
- Az $x(\cdot)$ jelet egy szorzó demodulátorra vezetjük, a demoduláló vivő $v(t) = 2 \cdot \sin(2\pi f_0 t)$. Határozza meg a demodulátor kimenő jelét, rajzolja fel léptékhelyesen a jel időfüggvényét!
- Az $x(\cdot)$ jelet egy fázis demodulátorra vezetjük. Határozza meg a demodulátor kimenő jelét, rajzolja fel léptékhelyesen a jel időfüggvényét!
- Az $x(\cdot)$ jelet egy frekvencia-demodulátorra vezetjük. Határozza meg a demodulátor kimenő jelét, rajzolja fel léptékhelyesen a jel időfüggvényét!

Megoldás

Ez a feladat undorító, és semmi gari nincs arra, hogy a megoldásra adott tippem helyes lesz! Tényleg semmi! Mérnökök leszünk (remélem), szeretnénk tudni, hogy mi is ez a jel. Ez egy QAM jel, ami a koszinuszos tagjában éppen konstans hármast továbbít. Egyébként nem szükséges tudnunk a megoldáshoz, hogy mi ez.

Tapasztalataim szerint sok ember vizuális típus (én pont nem). De az ő kedvükért a 2. ábrán az eredeti jel, a 3. ábrán a szinuszos szorzata látható (az ábrákon $10f_1 = f_0$, $A = 1$).

- Alakítsuk át a jelet. Tudjuk, hogy:

$$a \cdot \cos(x) - b \cdot \sin(x) = \sqrt{(a^2 + b^2)} \cdot \cos(x + \tan^{-1}(b/a)),$$

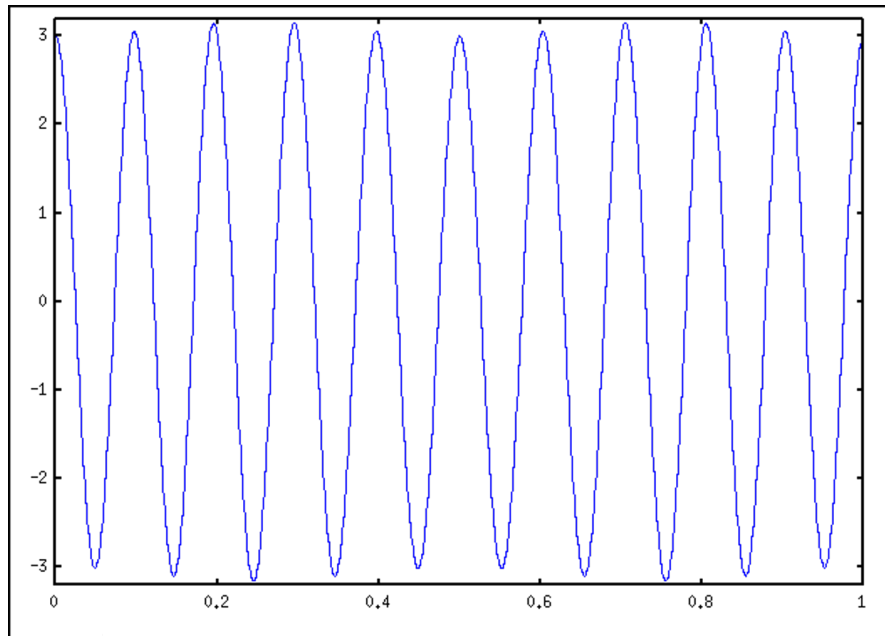
legyen most $a = 3 \cdot A$, $b = A \cdot \sin(2\pi f_1 t)$, és $x = 2\pi f_0 t$. Helyettesítsünk is be (gyengébb idegzetűeknek nem ajánlom!):

$$\sqrt{9A + A \cdot \sin(2\pi f_1 t)} \cdot \cos \left[2\pi f_0 t + \tan^{-1} \left(\frac{A \cdot \sin(2\pi f_1 t)}{3A} \right) \right]. \quad (1)$$

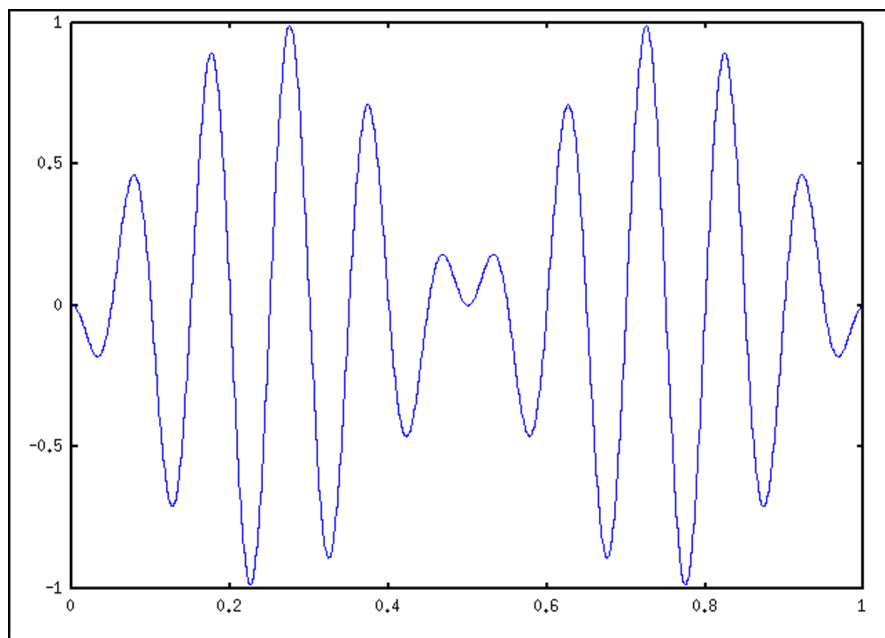
Ha eltekintünk a koszinusz belsejében a csúnya tangenses tagtól, akkor ez egy – bár elég furcsa – amplitúdó moduláció egy jókora ($9A$) egyen szinttel, tehát a burkoló demodulátor megeszi. A kimenete pedig a gyökös kifejezés, azaz

$$\sqrt{9A + A \cdot \sin(2\pi f_1 t)}.$$

Vagy legalábbis ehhez valami eléggé hasonló. Felrajzolni viszonylag könnyű, $A\sqrt{8}$ és $A\sqrt{10}$ között ingadozik kicsit olyan szinuszos szerűen.

2. ábra. Az eredeti jel

3. ábra. Csak a szinuszok szorzata

- b) A szorzó demodulátor pont ehhez a jelhez való. $v(t) = 2 \cdot \cos(2\pi f_0 t)$ -vel való szorzás után visszkapjuk a modulációs tartalmat alapsávban, és még valahol $4f_0$ körül sok minden mást, amit szűrővel levágunk (ez a demodulátor része ugye?). Tehát a válasz: $3A$ -t kapunk, feltéve, hogy konstanst ki tud adni magából a rendszer.
- c) Mint az előbb, csak a koszinuszos tartalmát kapjuk vissza, azaz $A \cdot \sin(2\pi f_1 t)$.
- d) A fázisdemodulátort kevésbé izgatja a jel amplitúdója, különösen, ha a nullátmeneteket figyelő demodulátorunk van. Visszaemlékezve az 1. képletre, felírhatjuk a demodulátor kimenetén megjelenő függvényt:

$$\tan^{-1} \left(\frac{\sin(2\pi f_1 t)}{3} \right).$$

A tangens argumentumában szereplő érték $1/3$ és $-1/3$ között változik, tehát a jel $\pm 0,32$ között úgy ingadozik a szinusznak megfelelően.

- e) A frekvencia demodulátor a fenti jel deriváltját adja vissza. Szégyenlem, de lehet, hogy el fogom cseszni.

$$\frac{d \tan^{-1}[\sin(2\pi f_1 t)/3]}{dt} = \frac{1}{1 + \sin^2(2\pi f_1 t)/3} \cdot \cos(2\pi f_1 t)/3 \cdot 2\pi f_1$$

Biztos nagyon szép. Éppen ezért gyanús is, hogy elrontottam.

5. feladat

Egy QAM rendszer két csatornájában az elemi jelek amplitúdóit a továbbítandó bitsorozat három-bites szeletei (tribitek) határozzák meg, az alábbi táblázat szerint:

tribit	000	001	010	011	100	101	110	111
d_k	+1	0	-1	-3	-1	0	+1	+3
c_k	+1	+3	+1	0	-1	-3	-1	0

- Rajzolja fel a rendszer konstellációs diagramját!
- A két kvadratúracsatornában a várható (d_k, c_k) párok helyett $(-0, 20, +2, 99)$, $(-0, 94, -1, 07)$, $(-1, 08, +0, 93)$, $(-2, 98, -0, 21)$ sorozatot figyelhetjük meg. Rajzolja be ezeket a pontokat a konstellációs diagramba, és nyilatkozzon mi lehetett a megfigyelt értékpárokat okozó tribitek sorozata?
- Mekkora lehetett az erősítéshiba?
- Mekkora lehetett a fázishiba?
- Mekkora lehetett (nagyságrendileg) a megfigyeléseket zavaró zaj szórása?

Megoldás

- Felveszel egy koordináta rendszert, aminek egyik tengelye c_k a másik meg d_k , és ráírod melyik melyik, hogy ne lehessen belekötni. Utána felveszed bele a táblázatban lévő pontokat.
- Ezeket is ugyanúgy beleforkálsz. Nem nehéz kitalálni melyik melyikhez van legközelebb.
- Az erősítéshiba minimális. Úgy kapod meg, hogy a várható (d_k, c_k) pontok origótól vett távolságát összehasonlítod a valójában megjelenő pontpárokkal. Látható, hogy pl. $\sqrt{(-2, 98)^2 + (-0, 21)^2} = 2,987 \cong 3$ és $\sqrt{(-0, 94)^2 + (-1, 07)^2} = 1,424 \cong \sqrt{2}$. Ez nem annyira fájdalmas hiba.
- A fázishiba viszont nagy. A pontok szögét kell összevetni a várt értékekkel. Pl. $\tan^{-1}(-1, 08/0, 93) = 130,73^\circ \neq 145^\circ$. A többi számpárra ugyanígy.
- A zaj kicsi, a jelekhez képest két nagyságrenddel kisebb. Ezt onnan tudni, hogy a fázishiba és az erősítéshiba is minden pontra jó közelítéssel ugyanannyi.